

Tâm vô úy và hành trạng nhập thế của Phật giáo trong phụng sự xã hội, dân tộc

ISSN: 2734-9195 09:05 31/10/2025

Từ vô úy trong giáo lý đến hành động nhập thế trong cuộc đời, Phật giáo Việt Nam đã chứng minh rằng: “Dấn thân không làm lu mờ chân lý mà chính là nơi chân lý được kiểm chứng.”

Tác giả: **Đại đức Thích Hải Hoàng (1)**

Tham luận tại Hội thảo khoa học "Đạo Phật Với Cách Mạng Việt Nam" tổ chức ngày 25/08/2025, tại chùa Quán Sứ, Hà Nội

I. Mở đầu

Khi nhìn lại dòng chảy lịch sử hiện đại của dân tộc Việt Nam, Cách mạng Tháng Tám năm 1945 và sự kiện Quốc khánh 2-9 là hai mốc son rực rỡ, mở ra một kỷ nguyên mới cho đất nước: kỷ nguyên của độc lập, tự chủ và khát vọng tự cường. Đó không chỉ là cuộc cách mạng chính trị làm thay đổi vận mệnh dân tộc, mà còn là sự thăng hoa của tinh thần đại đoàn kết, nơi mọi tầng lớp nhân dân, mọi tôn giáo, mọi thành phần xã hội cùng hòa mình vào dòng chảy vĩ đại của lịch sử.

Trong dòng chảy ấy, Phật giáo Việt Nam không đứng ngoài. Bằng tinh thần nhập thế, các bậc Tăng sĩ, Phật tử và các ngôi chùa đã trở thành căn cứ cách mạng, nơi nuôi giấu cán bộ, in ấn tài liệu, làm hậu cần và hy sinh thầm lặng cho sự nghiệp giải phóng dân tộc. Bài tham luận này xin được nhìn lại tinh thần vô úy trong truyền thống Phật giáo, và khảo sát cách mà tinh thần ấy biểu hiện thành hành động nhập thế, từ lý tưởng Bồ-tát trong kinh điển đến hành trạng cụ thể của người Phật tử Việt Nam trong các phong trào cách mạng và trong xã hội đương đại.

II. Tinh thần vô úy trong Phật giáo

(Ảnh: Internet)

2.1 “Vô úy” - Một trong ba hình thái thí của Bồ-tát đạo

Trong đạo Phật, bố thí không chỉ là hành động vật chất mà còn là biểu hiện của từ bi, trí tuệ và giải thoát nội tâm. Ba hình thức thí căn bản của Bồ-tát gồm: tài thí (chia sẻ vật chất), pháp thí (chia sẻ giáo lý), và vô úy thí (ban tặng sự không sợ hãi).

“Vô úy” (sa. *abhaya*, zh. 无畏) không đơn thuần là dũng cảm, mà là trạng thái tâm không bị bản ngã chi phối, được sinh ra từ chánh kiến và công phu tu tập vững chãi. Trong tâm vô úy ấy, người Bồ-tát có thể dấn thân vào giữa khổ đau, chấp nhận hy sinh thân mạng nếu cần, mà vẫn an trú trong từ tâm và tuệ giác.

2.2 Vô úy là động lực của hành động nhập thế

Trong Phật giáo Đại thừa, lý tưởng Bồ-tát là hành đạo ngay giữa cuộc đời, “ở nơi sinh tử mà chẳng sinh sợ hãi”, như kinh Duy-ma-cật đã khẳng định.

* Theo Kinh Kim Cang: “... Phát tâm Bồ-đề không trụ nơi sắc, không trụ nơi thanh, hương, vị, xúc, pháp...”

* Theo Kinh Pháp Hoa ví Bồ-tát như người đi vào lửa cháy để cứu kẻ khác.

Tâm vô úy, do đó, không phải là dũng cảm liều lĩnh mà là trí tuệ biết rõ sự thật vô thường, vô ngã; và từ đó sinh ra một hành vi có định hướng đạo đức cao cả.

Đó là hành động vị tha, vô úy, vô cầu, vô chấp và hành động giải phóng không chỉ chính mình, mà còn cứu độ tha nhân.

2.3 Tâm vô úy - Đáp ứng căn cơ thời đại

Trong thời chiến, tâm vô úy là không sợ chết, không sợ đàn áp. Trong thời bình, vô úy là không sợ bị hiểu lầm khi nói lên sự thật, không sợ lạc lõng khi sống đúng lý tưởng, và không sợ cám dỗ vật chất làm mòn giá trị đạo đức. Do đó, tinh thần vô úy là một nội lực tinh thần cần thiết để người Phật tử sống giữa đời mà không bị đời lôi cuốn, góp phần xây dựng xã hội an vui và tỉnh thức.

III. Hành trạng nhập thế: Phật giáo trong cách mạng giải phóng dân tộc

3.1 Từ tâm vô úy đến hành động cách mạng trong Cách mạng Tháng Tám và Quốc khánh 2-9

Trong khung cảnh 1945, cả dân tộc rơi vào khủng hoảng: nạn đói, thực dân, phát xít, nạn mù chữ... Trong cơn khốn cùng đó, nhiều Tăng Ni, Phật tử không ẩn thân mà vào đời bằng tất cả niềm tin, trí tuệ và sự hy sinh thầm lặng.

Chùa là cơ sở liên lạc, nhà sư là người vận động quần chúng. Những hình ảnh chư Tăng cống cán bộ bằng rừng, giấu vũ khí trong tượng Phật, chuyển tài liệu trong bát hương, chăm lo thương binh trong hậu cứ chùa... là minh chứng sinh động cho một lý tưởng Bồ-tát vô úy nhập thế, sống động giữa đời thường.

3.2 Những vị Tăng yêu nước - gạch nối giữa đạo và đời

Các vị Tăng sĩ như HT. Thích Thiện Chiếu, HT. Trí Hải, HT. Trí Độ, HT. Giác Nhiên, HT. Thích Quảng Đức... là những hình mẫu cho tinh thần Bồ-tát thời đại.

* Hòa thượng Thích Quảng Đức thiêu thân để đánh thức lương tri thế giới.

* Hòa thượng Thích Trí Thủ bị địch tra tấn vẫn giữ trọn niềm tin.

* Chùa Giác Ngộ, chùa Từ Đàm, chùa Phật Quang, chùa Phước Hậu... từng là cơ sở cách mạng của Mặt trận Việt Minh.

Những hành trạng đó là sự thể hiện sống động của vô úy thí, dám chết cho người khác được sống, dấn thân mà không trụ chấp, đúng như hành nguyện của các vị Bồ-tát trong kinh điển.

3.3 Sự đóng góp của quần chúng phật tử

Không chỉ tăng ni, hàng triệu phật tử đã thâm lặng nuôi giấu cán bộ, đi vận động cách mạng, che chở cho lực lượng kháng chiến. Họ sống đúng tinh thần: “Phụng sự chúng sinh là cúng dường chư Phật”. Đó là một “cuộc cách mạng tâm linh” hòa quyện trong cách mạng xã hội - nơi đạo không xa đời, và đời không phủ nhận đạo.

IV. Phật giáo Việt Nam hôm nay và tinh thần vô úy nhập thế

4.1 Di sản vô úy - từ lịch sử đến hiện tại

Hành trạng của các bậc tiền nhân để lại không chỉ là lịch sử để tưởng niệm, mà là di sản tinh thần cần tiếp nối. Trong bối cảnh hiện đại, tâm vô úy cần thiết trước những khủng hoảng đạo đức, chủ nghĩa cá nhân, hưởng thụ, và mê tín dị đoan.

Nếu ngày xưa là vô úy trước hòng súng, hôm nay là vô úy trước tiền tài, danh vọng, thị phi, vô minh và sự phàm tục hóa tôn giáo.

4.2 Nhập thế vô úy trong thời bình: Dẫn thân trong tỉnh thức và định hướng chính pháp

Trong thời đại hòa bình, phát triển và hội nhập, người tu hành có nhiều điều kiện để tham gia sâu rộng vào các hoạt động xã hội. Tuy nhiên, chính bối cảnh đó cũng đặt ra thách thức: làm sao để việc nhập thế không làm phai mờ lý tưởng xuất thế, làm sao để dẫn thân mà vẫn giữ vững bản tâm thanh tịnh?

Tinh thần vô úy nhập thế trong thời bình vì vậy cần được nuôi dưỡng bằng trí tuệ và tỉnh thức, để người tu:

- Can đảm chia sẻ sự thật với tâm từ, không phán xét, như ánh sáng của chánh pháp giữa đời.
- Kiên định giữ gìn giới luật, làm gương sáng trong xã hội còn nhiều xáo trộn giá trị.
- Chuyển tải chánh kiến một cách khéo léo và hợp thời, góp phần hướng đạo giữa dòng truyền thông đa chiều.
- An nhiên sống đời tri túc, giản dị, thể hiện nếp sống Phật giáo như một giá trị thiết thực và bền vững.

Từ đó, hình ảnh người tu hành không chỉ hiện diện nơi chốn thiền môn, mà còn có thể lan tỏa ảnh hưởng tích cực trong đời sống cộng đồng, là người bạn đồng hành của dân tộc trong công cuộc xây dựng một xã hội phát triển hài hòa, nhân bản và có chiều sâu tâm linh.

4.3 Vai trò của Giáo hội Phật giáo Việt Nam: Phát huy vô úy thí trong thời đại mới

Để vô úy nhập thế không là khẩu hiệu, Giáo hội cần:

- Đào tạo tăng, ni có trí tuệ và khả năng dẫn thân.
- Tăng cường hoằng pháp thời đại, chống mê tín dị đoan.
- Tham gia vào các vấn đề xã hội bằng trí tuệ Phật giáo: môi trường, đạo đức, giáo dục, văn hóa

- Bảo vệ sự thanh tịnh của đạo pháp.

V. Kết luận

Cách mạng Tháng Tám năm 1945 và ngày Quốc khánh 2-9 là biểu tượng thiêng liêng của khát vọng độc lập, tự do và phẩm giá dân tộc. Đó không chỉ là chiến thắng của vũ khí, mà còn là chiến thắng của những giá trị tinh thần, trong đó có lý tưởng vô úy nhập thế của đạo Phật. Từ vô úy trong giáo lý đến hành động nhập thế trong cuộc đời, Phật giáo Việt Nam đã chứng minh rằng: “Dấn thân không làm lu mờ chân lý mà chính là nơi chân lý được kiểm chứng.”

Ngày nay, khi đất nước đang kiến tạo một xã hội văn minh, giàu đẹp, Phật giáo cũng cần hiện diện như một thực thể sống động, dấn thân, vô úy và khai mở, đúng như tinh thần bất diệt của Bồ tát đạo. Bởi vì, như một lời nhắn gửi từ lịch sử: “Đạo pháp không phải để ẩn mình, mà để soi sáng giữa phong ba của cuộc đời”./.

Tác giả: **Đại đức Thích Hải Hoàng**

Tham luận tại Hội thảo khoa học "Đạo Phật Với Cách Mạng Việt Nam" tổ chức ngày 25/08/2025, tại chùa Quán Sứ, Hà Nội

Chú thích:

1) Phó trưởng Ban Phật giáo quốc tế tỉnh Vĩnh Long (cũ), Trụ trì Chùa Quy Thuận.

Tài liệu tham khảo:

- 1] Kinh Kim Cang - Dịch: HT. Thích Trí Tịnh
- 2] Kinh Duy Ma Cật - Dịch: HT. Thích Tuệ Sỹ
- 3] Việt Nam Phật giáo sử luận - Thích Mật Thể
- 4] Phật giáo và dân tộc - Nguyễn Lang (Tập 1 & 2)
- 5] Lịch sử Cách mạng Việt Nam - NXB Chính trị Quốc gia
- 6] Các công trình nghiên cứu của Học viện Phật giáo Việt Nam